

چگونه پایاندها در مارک ایران توصیف می‌شوند؟

● ملیحه درخوش

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، سرپرست بخش فهرست‌نویسی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران / m.dorkhosh@gmail.com

چکیده

در این مقاله با بررسی آثار منتشرشده در ایران در زمینه پایاندها، به نقاط قوت و نیز موردنقد کتاب دستنامه فهرست‌نویسی پایاندها براساس مارک ایران پرداخته می‌شود. این اثر با تمرکز بر قواعد فهرست‌نویسی پایاندها که در کتابخانه ملی ایران استفاده می‌شود، چگونگی توصیف اطلاعات پایاندها را در قالب مارک ایران بررسی کرده‌است. اثر موردبحث رویکردی تخصصی به فهرست‌نویسی پایاندها دارد و به لحاظ شیوه ارائه مطلب در یک دستنامه، مناسب قلمداد می‌شود. منابع استفاده‌شده در این کتاب، مرجع تخصصی هستند و مثال‌های ارائه‌شده برای مخاطب مفید خواهد بود. از موارد موردنقد در کتاب مذکور می‌توان به ساختاربندی نامتوازن، عدم استفاده از پانویس‌های مناسب و عدم ارائه مثال‌های کافی اشاره کرد.

کلیدواژه

فهرست‌نویسی، پایاندها، مارک ایران، قواعد فهرست‌نویسی انگلوآمریکن.

۱. مقدمه

بنابر تعریفی که دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی از واژه‌نامه کتابخانه‌های هارود^۱ وام گرفته‌است، هر اثری که به‌صورت پیاپی و معمولاً در فواصل معین منتشر شود و قاعدتاً پایانی نیز بر آن مترتب نباشد، پیاپند^۲ خوانده می‌شود. این اصطلاح به نشریه‌های ادواری، روزنامه‌ها، سالنامه‌ها، سلسله تک‌نگاشت‌های شماره‌دار، مجموعه مقالات همایش‌ها و یادواره‌های انجمن‌ها اطلاق می‌شود. پایاندها جدیدترین اطلاعات را در مباحث مهم ارائه می‌کنند و رسانه‌هایی هستند که دانشمندان از طریق آن‌ها نظریه‌ها، تجربه‌ها و نتایج تحقیقات خود را به‌صورت رسمی به دیگران انتقال می‌دهند. با آن که دسترسی به محتوای پایاندها برای محققان و دانشجویان

فصلنامه نقد کتاب

ادب و ارتباطات اطلاع‌رسانی

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۵۰

■ چیدری‌فرد، الهام. (۱۳۹۵)، دست‌نامه فهرست‌نویسی
پایاندها براساس مارک ایران، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه
ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۴ ص، ۸۰۰۰۰ ریال، ۵۰۰ نسخه،
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۴۱۸-۸

دشوار است، این نشریه‌ها به ابزار سنجش میزان حمایت سازمان‌ها از تحقیق تبدیل شده‌اند (هاماکر و دیگران، ۱۳۸۱). برای در دسترس قرار دادن محتوای نشریات ادواری و ایجاد امکان بازیابی این منابع در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، سال‌هاست که از فهرست‌نویسی پایاندها استفاده می‌شود. قواعد فهرست‌نویسی به‌مرور زمان و با پیشرفت فناوری‌های مورداستفاده حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی دچار تغییراتی شده و تکامل یافته‌است. قواعد مورداستفاده برای فهرست‌نویسی نشریات نیز تغییراتی را به خود دیده‌است. دست‌نامه‌های گوناگونی برای راهنمایی کتابداران در فهرست‌نویسی پایاندها منتشر شده‌است. از قدیمی‌ترین آن‌ها می‌توان به راهنمایی برای فهرست‌نویسی ادواری‌ها^۴ که در سال ۱۹۱۸ توسط ماری ولیسون مک نایر^۴ تألیف شد، اشاره کرد. این کتاب توسط کتابخانه کنگره آمریکا منتشر شده‌است.

کتابداران با استفاده از قواعد فهرست‌نویسی، اطلاعات کتاب‌شناختی و مستند پایاندها را استانداردسازی و به مراجعه‌کننده ارائه می‌دهند. پس از دهه ۱۹۶۰م و با انتشار ویرایش دوم قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن^۵ (سلطانی و دیگران، ۱۳۷۹) از این اثر در بسیاری از کشورها برای توصیف منابع مختلف از جمله پایاندها استفاده می‌شود. پرهیز از گوناگونی در شیوه توصیف پایاندها و ایجاد نقاط بازیابی یکدست و مستند، باعث شد تا کتابخانه‌ها به فهرست‌نویسی پایاندها روی آورند.

با ورود کامپیوتر به کتابخانه‌ها در دهه ۱۹۷۰م، امکان پردازش اطلاعات فراهم شد. نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای بحث فراداده‌ها را در کتابخانه‌ها مطرح کردند و بستر ارائه اطلاعات توصیفی و تحلیلی منابع از کاغذ و کارت به فراداده‌های رایانه‌ای منتقل شد. با توجه به کارکردهایی که فراداده‌های مختلف داشته‌اند و نیز با در نظر گرفتن اهداف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، فراداده مناسب، انتخاب و به‌عنوان ظرفی برای ارائه اطلاعات فهرست‌نویسی شده پایاندها به‌کار گرفته شده‌اند. یکی از این فراداده‌ها که تاکنون نیز از آن استفاده می‌شود، فراداده مارک^۶ است.

مارک، نظامی است که نخستین‌بار در آمریکا توسط کتابخانه کنگره به‌وجود آمد تا

سازماندهی و اشاعه اطلاعات کتاب‌شناختی ماشینی برای ثبت در کتاب‌شناسی‌های ملی یا محلی را به‌منظور دبیزش، میسر سازد. اکنون از کاربردهای گوناگون آن در آمریکا، انگلستان (از طریق خدمات کتاب‌شناسی ملی انگلستان)، اروپا و سایر کشورهای جهان استفاده شده‌است (سلطانی و دیگران، ۱۳۷۹). کتابخانه ملی ایران که فهرست‌نویسی کامپیوتری را از سال ۱۳۷۳ آغاز کرده بود، برای سازگار کردن اطلاعات کتاب‌شناختی با موازین بین‌المللی و نیز دستیابی به نظام مطلوب اطلاع‌رسانی ملی و ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی سازگار با نظام جهانی اطلاعات، بر آن شد تا در این زمینه تحقیقاتی را آغاز کند. در نتیجه در سال ۱۳۷۶ طرحی را در مورد مارک ایران به شورای پژوهش‌های علمی کشور پیشنهاد کرد. در سال ۱۳۷۷، کمیته ملی مارک ایران در کتابخانه ملی و با حضور متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی و علوم کامپیوتر تشکیل شد. این کمیته تصمیم گرفت تا از یونی‌مارک^۲ به‌عنوان مبنای ارائه مارک ایران استفاده کند (کمیته ملی مارک ایران، ۱۳۸۱). سپس در سال ۱۳۸۵، از نرم‌افزار رسا با قالب مارک ایران در کتابخانه ملی استفاده شد (شرکت پارس‌آذرخش، ۱۳۸۶). از آن زمان به بعد، منابع مختلف موجود در کتابخانه ملی ایران، در کاربرگ‌های مبتنی بر مارک ایران توصیف شده‌اند. پاینده‌ها نیز یکی از منابع مهم و در برخی موارد، منحصربه‌فرد در کتابخانه ملی هستند. این منابع با استفاده از قواعد انگلوماریکن و در قالب مارک توصیف شده‌اند. به دلیل هزینه زیادی که فهرست‌نویسی پاینده‌ها برای کتابخانه‌ها دارند، کمتر کتابخانه‌ای برای این کار برنامه‌ریزی می‌کند. در ایران، علاوه بر کتابخانه ملی، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی و کتابخانه مجلس شورای اسلامی به این کار همت گمارده‌اند. کتاب موردنقد در این مقاله، اثری است که توسط دو تن از کتابداران کتابخانه ملی ایران نگاشته شده‌است و به فهرست‌نویسی پاینده‌ها براساس مارک ایران می‌پردازد. عنوان این اثر، دستنامه فهرست‌نویسی پاینده‌ها براساس مارک ایران است و به‌همت انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۴ منتشر شده‌است.

۱-۱. آثار مشابه

در زمینه موضوع فهرست‌نویسی و سازماندهی پاینده‌ها، آثار تألیفی و ترجمه در ایران از ابتدای دهه ۸۰ منتشر شده‌است. فهرست آثار منتشرشده به ترتیب تاریخ انتشار به‌صورت زیر است:

- فتاحی، رحمت‌الله و یزدان منصوریان. (۱۳۸۱)، مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها (چاپی و الکترونیکی)، تهران، دبیزش.

- فتاحی، رحمت‌الله، یزدان منصوریان و شعله ارسطوپور. (۱۳۸۵)، مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها (چاپی و الکترونیکی)، ویرایش دوم. تهران، دبیزش.

- میلارد، اسکات. (۱۳۸۷)، مدیریت پایاندها برای کتابداران، ترجمه مهرا ن آشوری، تهران، سمت.
- میلارد، اسکات. (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای بر پایاندها و نشریه‌های ادواری، ترجمه عباس گیلوری، ابوالفضل هاشمی و سعید غفاری، تهران، دبیزش.

در میان آثار منتشرشده در ایران در زمینه فهرست‌نویسی پایاندها به‌جز اثر موردنقد در این مقاله، دو اثر تألیفی و دو اثر ترجمه نیز دیده می‌شود. اولین اثر تألیف‌شده توسط رحمت‌الله فتاحی و یزدان منصوریان است که پس از ۴ سال، ویرایش دوم آن با همکاری شعله ارسطوپور منتشر شده‌است. این اثر به تمامی امور کتابخانه در زمینه پایاندها پرداخته‌است. در ویرایش اول، فصل پنجم و در ویرایش دوم، فصل‌های پنجم و ششم به توصیف و فهرست‌نویسی پایاندها اختصاص داده شده‌است. در ویرایش دوم، علاوه‌بر قواعد انگلوماریکن، به فیلهای مارک امریکا ر رابطه با فهرست‌نویسی پایاندها پرداخته شده‌است.

در دو اثر ترجمه‌شده که هر دو ترجمه یک اثر واحد^۱ هستند و در یک‌سال نیز منتشر شده‌اند، همان‌طور که از عنوان اثر اصلی برمی‌آید، فصل‌های کتاب به امور مرتبط با پایاندها در کتابخانه‌ها، از فراهم‌آوری گرفته تا حذف اشتراک و ماشینی‌شدن می‌پردازد که در این میان، فصل پنجم به فهرست‌نویسی پایاندها اختصاص دارد. در بخشی از این فصل، به قواعد انگلوماریکن مرتبط با پایاندهای چاپی و اینترنتی پرداخته شده‌است، اما از مارک و فراداده‌ها صحبتی به‌میان نیامده‌است.

دستنامه فهرست‌نویسی پایاندها براساس مارک ایران، برخلاف آثار منتشرشده دیگر در ایران، به‌طورکامل به قواعد فهرست‌نویسی مرتبط با پایاندها پرداخته‌است. در این کتاب، تمامی قواعد و مثال‌ها با فیلهای اصلی و فرعی مارک ایران منطبق و به‌کار گرفته شده‌است. می‌توان گفت که این اثر، کامل‌ترین اثر منتشر شده‌است که به‌طورخاص به فهرست‌نویسی پایاندها پرداخته‌است.

یکی از تفاوت‌هایی که در میان آثار منتشرشده در ایران به‌چشم می‌خورد، تنوع در ترجمه واژه Serials است. در برخی از این آثار، از عبارت نشریات ادواری و یا نشریه‌های ادواری استفاده شده‌است، اما با توجه به متون مرجع موجود در این زمینه، همان‌طور که در قسمت مقدمه این متن از آن‌ها استفاده شده‌است، ترجمه صحیح، پایاندها است که در دستنامه نام‌برده به‌درستی استفاده شده‌است.

۲-۱. معرفی کتاب

کتاب موردنظر دارای طرح جلدی مرتبط با گنجاندن برگه‌دان‌های سنتی کتابخانه‌ها در کامپیوتر است که نشان از کامپیوتری‌شدن روش‌های سازماندهی منابع دارد. کتاب، دستنامه‌ای تألیفی است که در چهارفصل تنظیم شده‌است. در ابتدای کتاب، مقدمه‌ای

کوتاه با عنوان «سخن نخست» توسط اداره کل پردازش و سازماندهی کتابخانه ملی ارائه شده‌است. در این مقدمه، معرفی کوتاهی از پایاندها و اهمیت آن‌ها در کتابخانه ملی بیان شده و هدف از انتشار این دستنامه را بهره‌گیری جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی و پاسخگویی به نیاز سایر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی می‌داند. سپس، پیشگفتاری توسط ناظر و مؤلف کتاب نگاشته شده‌است که به‌طور خلاصه به آغاز به کار فهرست‌نویسی پایاندها در کتابخانه ملی و سپس، استانداردسازی در نرم‌افزار کتابخانه ملی پرداخته و یادآوری کرده‌است که این دستنامه دستاورد این تلاش‌ها است.

پس از پیشگفتار، فصل‌های کتاب به‌صورت زیر ارائه شده‌است:

فصل اول (ص ۱۳-۱۷) تاریخچه و کلیات فهرست‌نویسی پایاندها/فصل دوم (ص ۲۱-۲۷) قواعد و استانداردهای فهرست‌نویسی پایاندها در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران/فصل سوم (ص ۳۱-۴۱) ساختار پیشینه پایاندها/فصل چهارم (ص ۴۵-۱۱۵) بلوک‌ها و فیلدهای پیشینه پایبند در نرم‌افزار جامع رسا. منابع و مآخذ کتاب در صفحه‌های ۱۱۷ و ۱۱۸ آمده‌است؛ واژه‌نامه فارسی به‌انگلیسی در صفحه‌های ۱۱۹ تا ۱۲۱ و نمایه الفبایی در صفحه‌های ۱۲۳ تا ۱۲۶ ارائه شده‌است. در انتهای کتاب هم پیوست پنج‌صفحه‌ای شامل استاندارد سازماندهی پایاندها در کتابخانه کنگره آمریکا مربوط به سال ۱۹۲۷ و نیز استاندارد موضوع‌سازی پایاندها در کتابخانه کنگره آمریکا مربوط به سال ۲۰۱۱ وجود دارد. کتاب در قطع رقعی منتشر شده‌است و شامل ۱۳۳ صفحه همراه با جدول‌هایی در صفحه‌های مختلف است.

۲. فصل‌های کتاب

در این بخش، هریک از فصل‌های کتاب معرفی شده و به نکات مثبت و نیز قابل‌نقد در این فصل‌ها پرداخته می‌شود:

عنوان فصل اول، «تاریخچه و کلیات فهرست‌نویسی پایاندها» است که در ۵ صفحه تنظیم شده‌است. در این فصل، ابتدا تعریف پایاندها مطرح شده که در جایی به این نکته اشاره شده که Serials و Periodicals در منابع انگلیسی برای نشریه‌های ادواری به کار رفته‌است (ص ۱۳) اما در متن انگلومریکن، این واژه‌ها به دو صورت متفاوت تعریف شده‌است. سپس به فهرست‌نویسی پایاندها، سطوح فهرست‌نویسی و تاریخچه فهرست‌نویسی در جهان و ایران به‌طور خلاصه پرداخته شده‌است. این فصل بسیار کوتاه است و اطلاعاتی که در آن ارائه شده، در حد یک مقدمه برای کتاب است. با توجه به این که در ایران کمتر به مسئله فهرست‌نویسی پایاندها به‌طور تخصصی پرداخته شده، این فصل می‌توانست به‌صورت کامل‌تر و مشروح به تاریخچه و مسائل تخصصی فهرست‌نویسی پایاندها بپردازد.

عنوان فصل دوم کتاب، «قواعد و استانداردهای فهرست‌نویسی پایاندها در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران» است. این فصل در ۷ صفحه نگاشته شده که با توجه به توضیح مؤلف، عمده مطالب این فصل از دستنامه فهرست‌نویسی ویرایش دوم

انگلوامریکن^۱ و مجموعه قواعد فعالیت هسته یونی مارک برای پیایندها و منابع دنباله‌دار^{۱۰} است. این فصل دارای گزیده مختصری از قواعد مورد استفاده در فهرست‌نویسی پیایندها است. قواعد مطرح‌شده مربوط به منابع اصلی برای اخذ اطلاعات، عناصر داده‌ای اصلی برای فهرست‌نویسی و قواعد کلی ایجاد پیشینه‌ها همراه با یک مثال در مارک ایران و قواعد ایجاد پیشینه جدید برای یک عنوان پایاند است. همچنین به استانداردهای استفاده‌شده برای فهرست‌نویسی پیایندها به اختصار پرداخته شده است. این اطلاعات برای آشنایی کلی یک فرد آشنا به فهرست‌نویسی مناسب است و دیدی کلی نسبت به چگونگی فهرست‌نویسی پیایندها به مخاطب متخصص می‌دهد، اما مسئله موردنقد این است که در ابتدای فصل، اشاره‌ای به معیار گزینش این قواعد از میان تعداد بسیار زیاد قواعد فهرست‌نویسی پیایندها نشده است. محتوای ارائه‌شده در این فصل با عنوان فصل همخوانی ندارد. شاید بهتر بود مؤلف اثر، عنوان این فصل را با توجه به معیار گزینش و ارائه بسیار مختصر قواعد فهرست‌نویسی انتخاب کند.

فصل سوم با عنوان «ساختار پیشینه پیایندها» در ۱۱ صفحه ارائه شده است. در ابتدای فصل، مؤلف به این نکته اشاره کرده که بیشتر مطالب فصل ترجمه‌ای از ویرایش سوم دستنامه کتاب‌شناختی یونی مارک^{۱۱} و برگرفته از مارک ایران (۱۳۸۱) است. در این فصل در جدولی، ۸ عنصر داده‌ای معرفی شده توسط دستنامه یونی مارک ایفلا براساس ISBD همراه با فیلد مرتبط با آن‌ها در یونی مارک درج شده است. در صفحه ابتدایی این فصل که جدول مذکور مرقوم شده، یک ارجاع پانویس در داخل جدول و یک ارجاع پانویس در متن وجود دارد، اما فقط یک پانویس در پایین صفحه ارائه شده است. در ادامه این فصل، ساختار فرمت مارک در یک پیشینه پایاند معرفی شده که در واقع سه جزء پیشینه پایاند شامل برچسب پیشینه^{۱۲}، فهرست راهنما^{۱۳} و فیلدهای داده‌ای^{۱۴} است. سپس در قسمت برچسب پیشینه، تعداد نویسه‌ها و نقشی که هر گروه از نویسه‌ها برای معرفی پیشینه برعهده دارند توضیح داده شده است. برای افرادی که با برچسب پیشینه آشنایی ندارد، این قسمت می‌تواند توضیح جامعی باشد. سپس فیلدهای موجود در بلوک‌های صفر تا ۹ در مارک ایران که در برنامه رسا تعریف شده در قالب جدول‌هایی در ۶ صفحه ارائه شده است.

این فصل با این جدول‌ها به پایان می‌رسد و مؤلف توضیح داده است که در فصل بعدی دامنه هر فیلد، بلوک و جایگاه عناصر مورد استفاده در فهرست‌نویسی پیایندها به تفصیل شرح داده خواهد شد. فصل سوم می‌توانست با توضیحات بیشتری برای ساختار پیشینه‌های مارک و به‌ویژه مارک ایران و با توجه به فیلدهای مربوط به پیایندها نگاشته شود. این توضیحات می‌توانست با توجه به نواحی ISBD و بلوک‌های موجود در مارک برای مخاطب، ساختار پیشینه‌ها را به صورت مشروح معرفی کند، اما فقط به جدول‌هایی حاوی نام فیلدهای موجود در بلوک‌ها همراه با معادل انگلیسی آن‌ها اکتفا شده است.

فصل چهارم با عنوان بلوک‌ها و فیله‌های پیشینه پاینده در نرم‌افزار جامع رسا شامل ۷۰ صفحه است. هریک از بلوک‌های صفر تا ۹ همراه با فیله‌هایی که مربوط به توصیف پایندها است در این فصل معرفی شده‌اند. در مورد اطلاعاتی که در هر فیله اصلی و فیله‌های فرعی قرار می‌گیرد، اطلاعاتی داده شده و برای برخی از فیله‌ها مثال‌هایی از پایندهای فارسی آورده شده‌است. این مثال‌ها به درک خواننده از نوع فیله مورد تعریف، نوع اطلاعاتی که در این فیله قرار می‌گیرد و چگونگی جای‌دادن اطلاعات در فیله کمک می‌کند. یکی از معایب این فصل این است که برای تمامی فیله‌های اصلی و فرعی از مثال استفاده نشده‌است. در صورتی که اگر برای تمامی فیله‌ها مثالی از پایندهای فارسی ارائه می‌شد، به خواننده کمک شایان توجهی در جهت درک مناسب از چگونگی استفاده از فیله‌ها و ارائه اطلاعات استخراج شده از پاینده می‌کرد. برای برخی از فیله‌ها فقط اطلاعات لیست‌شده نشانگرها و فیله‌های فرعی آورده شده‌است و با توجه به تنوع زیاد نشانگرها و نیز فیله‌های فرعی این فیله، بهتر بود تا مثالی هم برای فهم بهتر مطلب ارائه شود. این مسئله در مورد بلوک ۴ که مربوط به شناسه رابط است، بسیار اهمیت دارد، زیرا ارتباط میان پایندهای مختلف مانند پایندهایی که پس از مدتی به چند پاینده تبدیل شده‌اند یا پایندهایی که با مشخصات جدید اما در ادامه پاینده دیگری منتشر شده‌اند و... بسیار مهم هستند و ممکن است افرادی که از این دستنامه به‌عنوان مبنایی برای یادگیری فهرست‌نویسی پایندها استفاده می‌کنند، در کاربرد این فیله‌ها دچار مشکلاتی شوند که با ارائه مثال برطرف گردند. بهتر بود، فیله‌های اصلی و فرعی با فونت جداگانه و با تدبیری از دیگر تیتراها جدا شوند. پیدا کردن فیله‌ها در متن به دلیل شباهت تیتراهای اصلی و فرعی با یکدیگر کار راحتی نیست.

در انتهای کتاب منابع و مآخذ مورد استفاده در تألیف کتاب به روش الفبایی مرتب شده‌است که برخلاف کتاب‌های فارسی، اولویت به منابع و مآخذ انگلیسی داده شده‌است و بهتر بود در ابتدا منابع فارسی و سپس منابع انگلیسی نوشته می‌شد. سپس، واژه‌نامه فارسی به انگلیسی وجود دارد که واژه‌های مرتبط با پایندها در آن ارائه شده و برای خواننده مفید است. پس از آن، نمایه الفبایی قرار دارد که برای خواننده به‌منظور پیدا کردن مفاهیم مورد نظرش مفید است. در پایان کتاب، پیوستی قرار دارد که شامل استاندارد سازماندهی پایندها در کتابخانه کنگره آمریکا^{۱۵} و نیز استاندارد موضوع‌سازی پایندها در کتابخانه کنگره آمریکا^{۱۶} است.

۳. سخن پایانی

یکی از مشکلات قابل طرح درباره این کتاب، ساختار بندی کتاب و تقسیم موضوعی مطالب در فصل‌ها است. اگر به تعداد صفحات در فصل‌های مختلف نگاه کنیم، تعداد صفحات سه فصل اول در مجموع به یک‌سوم فصل چهارم نیز نمی‌رسد. به نظر می‌رسد نویسندگان اطلاعات فصل اول تا سوم را به‌صورت خلاصه و با ترجمه از دستنامه‌های مختلف به‌دست آورده و اصل مطلب در یک فصل (فصل چهارم) ارائه شده‌است. اگر

ساختاربنندی کتاب با دیدگاه دیگری مثل تقسیم‌بندی بلوک‌های مارک ایران انجام می‌گرفت، پراکندگی مطالب در فصل‌ها به توازن می‌رسید. مطالب ارائه‌شده در فصل‌های دوم و سوم بدون مقدمه و نتیجه‌گیری ارائه شده‌است و دلایل انتخاب قواعد ارائه‌شده از میان قواعد فهرست‌نویسی پیاپی‌ها بیان شده‌است. خواننده در هنگام مطالعه این کتاب پیش از رسیدن به فصل چهارم، دچار نوعی سردرگمی در پراکندگی اطلاعات است، زیرا مطالب ارائه‌شده انسجام و ارتباط مناسبی ندارند.

در برخی موارد، نام منابع و کتاب‌هایی که مؤلف به‌عنوان ابزار کار از آن‌ها استفاده کرده، در متن با حروف انگلیسی آورده شده که بهتر است ترجمه عنوان به فارسی همراه با پانویس عنوان به انگلیسی به‌منظور یکدستی در متن، آورده شود. همچنین بهتر بود برای بعضی از واژگان که ترجمه شده‌اند، معادل انگلیسی آن نیز در پانویس آورده شود؛ مانند سه جزء پیشینه مارک که در فصل سوم و در صفحه ۳۲ بیان شده‌است، اما معادل انگلیسی ندارد تا خواننده بتواند با رجوع به متن اصلی مارک، به راحتی ارتباط میان معادل‌های فارسی و واژگان انگلیسی را درک کند.

به نظر می‌رسد در توضیحاتی که برای فیلدهای موجود در فصل چهارم داده شده، اطلاعات فصل‌های ۲ و ۳ نیز می‌توانست گنجانده شود و به نوعی تلفیق اطلاعات با یکدیگر در ساختاری منسجم‌تر و با نگاهی مبتنی بر ساختار مارک ایران می‌توانست از ابتدا به ارائه اطلاعاتی با چارچوب تخصصی‌تر به مخاطب منجر شود.

از نقاط قوت کتاب می‌توان به پرداختن به همه بلوک‌های مارک ایران همراه با توضیحات مرتبط و ارائه مثال‌های فارسی برای برخی فیلدهای اصلی و فرعی برای درک بهتر مطلب و استفاده از منابع مرجع مناسب مانند دستنامه یونی مارک ایفلا اشاره کرد. همچنین داشتن واژه‌نامه و نمایه در انتهای کتاب از امتیازات کتاب محسوب می‌شود. با توجه به این که در حوزه سازماندهی پیاپی‌ها و با تمرکز بر فهرست‌نویسی این منابع، اثر دیگری که بر این موضوع تمرکز داشته باشد، وجود ندارد، این دستنامه می‌تواند برای فهرست‌نویسان ابزار مناسبی باشد. امید است که مؤلف، در ویرایش این کتاب به تغییرات ساختاری و محتوایی دست یابد تا مخاطبان از مطالعه آن بهره بیشتری ببرند.

پی‌نوشت

1. Harrods's Libraries Glossary
2. Serials
3. Guide to the cataloguing of periodicals
4. Mary Wilson Mac Nair
5. AACRII

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۵۶

6. Marc
7. Unimarc
8. Introduction to Serials Work for Library Technicians, c2004.
9. Cataloguing manual AACR II
10. Unimarc core activity serials and other continuing resources
11. Unimarc bibliographic manual
12. Leader
13. Directory
14. Data Fields
15. H1927
16. H160

فصلنامه نقدکتاب

اطلاعات
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۵۷

منابع

- سلطانی، پوری و فروردین راستین. (۱۳۷۹). قواعد فهرست‌نویسی انگلوآمریکن، در دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، فرهنگ معاصر.
- سلطانی، پوری و فروردین راستین. (۱۳۷۹). مارک، دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، فرهنگ معاصر.
- شرکت پارس آذرخش. (۱۳۸۶). رسا، نرم‌افزار جامع کتابخانه، مرکز اسناد و آرشیو، ویراسته مهدی داوودی، تهران، چاپار.
- فتاحی، رحمت‌الله و یزدان منصوریان. (۱۳۸۱). مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها (چاپی و الکترونیکی)، تهران، دبیزش.
- فتاحی، رحمت‌الله، یزدان منصوریان و شعله ارسطوپور. (۱۳۸۵). مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها (چاپی و الکترونیکی)، تهران، دبیزش.
- کمیته ملی مارک ایران. (۱۳۸۱). مارک ایران، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- میلارد، اسکات. (۱۳۸۷). مدیریت پاینده‌ها برای کتابداران، ترجمه مهراڻ آشوری، تهران، سمت.
- _____ . (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر پاینده‌ها و نشریه‌های ادواری، ترجمه عباس گیلوری، ابوالفضل هاشمی و سعید غفاری. تهران، دبیزش.
- هاماگر، چارلز ای و دیانا ال استلی. (۱۳۸۱). پاینده، ترجمه فریده عصاره، در دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (ج ۱، ص ۵۹۵). سرویراستار: عباس حری، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- Macnair, Mary Wilson. (1918), *Guide to the cataloguing of periodicals*, Washington: Library of Congress.